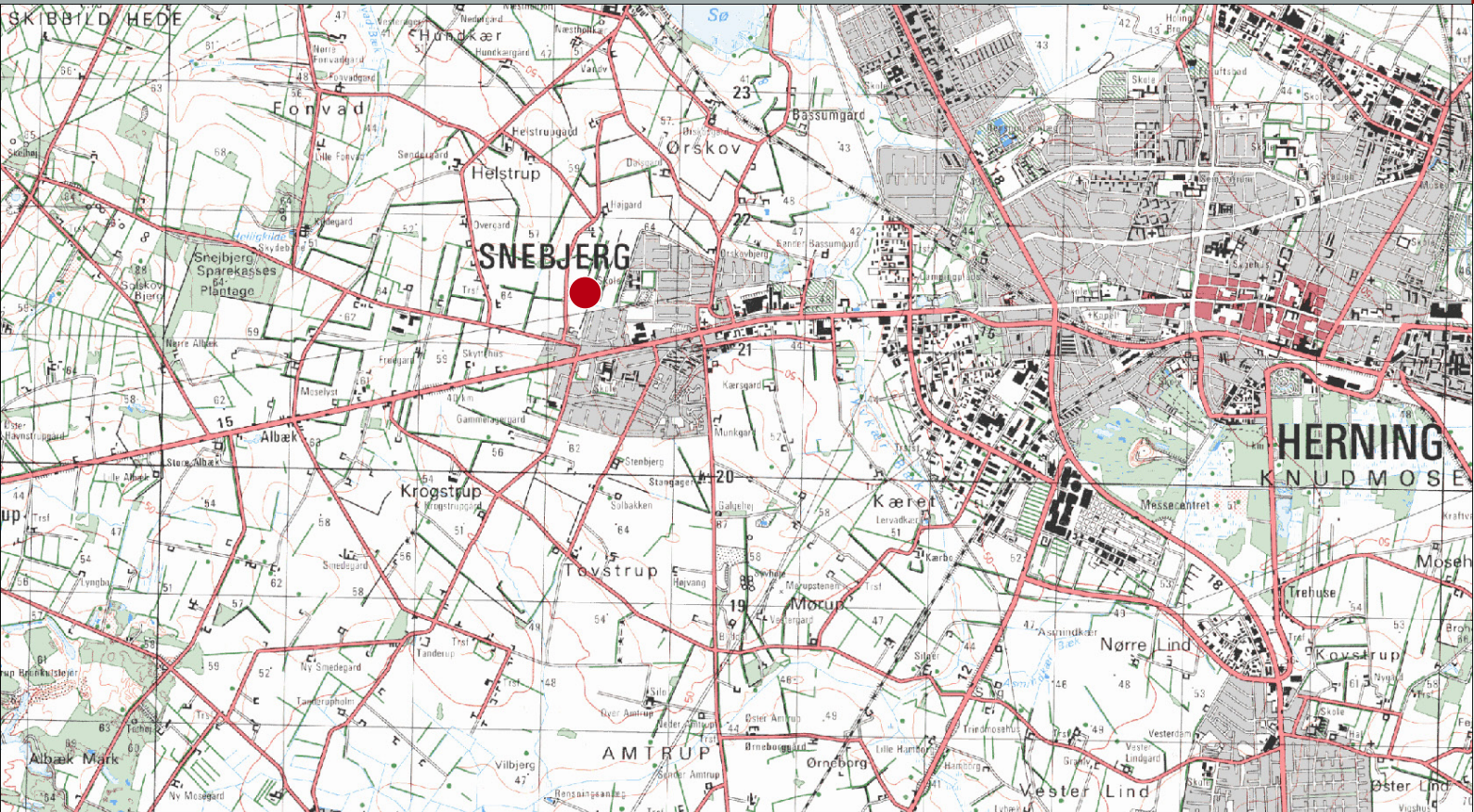

HEM 4291, Ørskovvej (FHM 4296/1320)

Vedanatomisk bestemmelse af
mulig hjuldæl og nagle

Jannie Holm Larsen

Afdeling for Konservering og Naturvidenskab, Moesgaard Museum

Nr. 5 2015

HEM 4291, Ørskovvej (FHM 4296/1320)

Vedanatomisk bestemmelse af mulig hjulddel
og nagle

Jannie Holm Larsen, cand.mag.

Fig. 1. Foto med illustration af naglernes placering. Længdemål på det store stykke 35cm. Naglernes placering er på fotoet illustreret med pensler. Nagle A (længst tv) er gennemgående. Nagle C (længst th) løber på tværs på nagle A.

Indledning

I forbindelse med udgravningerne på lokaliteten Ørskovvej (HEM 4291) vest for Herning by, afdækkede Herning Museum i 2013 bebyggelsesspor, ovnanlæg, hegnsforløb samt brønde typologisk dateret til yngre jernalder. Fra en brønd blev optaget og hjembragt en vanddrøkkent trægenstand til vedanatomisk bestemmelse af Jannie Holm Larsen på Afdelingen for Konservering og Natur-

Prøvebehandling

Forud for nedenstående analyse, er trægenstanden indledningsvis rensset for jord. Herefter er udvalgte træstykker identificeret under anvendelse af stereolup og mikroskop med op til 500 X forstørrelse.

Træets oprindelige dimensioner er vurderet ud fra antallet af årringe og årringenes krumning. Det skal således fremhæves, at der er tale om et skøn.

Gennemgang og diskussion af den analyserede genstand

Prøven består af et omtrent 35cm langt, krumt stykke vanddrøkkent træ, hvor i der endnu sidder eller har været 3 nagler. Nagle A har været gennemgående. Naglehullet B mødes med nagle A. Naglehullet C har kun gået nogle få cm ind i det store stykke. Se fig. 1.

Bestemmelser af det store træestykke viser, at denne er udformet af overgangen mellem stamme og gren af birk, *Betula*. Netop ved dette området på træet bærer årringene naturligt, hvilket gør det til det stærkeste punkt på træet.

Den bevarede nagle A, er udspaltet af en ca 10 cm bred stamme af eg, *Quercus*. Naglens diameter er 2,5cm.

Historisk set er eg og birk begge træsorter, der har været anvendt af hjulmagerne. Egetræet for dets sejhed, fasthed og elasitsitet. Hvorimod birk har været foretrukket til vognstænger.

Vedarter i prøverne

Der er fundet træ fra to løvtræerarter. Nedenstående er en generel beskrivelse af de træarter, som er repræsenteret. Beskrivelsen tager sit udgangspunkt i O. A. Høegs etnobotaniske hovedværk: Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925-1973 fra 1974 og O. Risørs "Træhåndbogen" fra 1966.

Betula sp., birk

Lyskrævende træ, som med tiden bukker under for andre træarter, som vokser frem under dem. Vokser på fugtigere bund, men også den tørre, magre bund. Sår sig let og formerer sig gerne med stubskud. Typiske pionertræer. Væksten er hurtig. Veddet er tæt og hårdt og har en alsidig anvendelse i husholdningen og landbruget. Løv og kviste anvendes til foder. Moderat svind ved tørring. Velegnet til at dreje.

Quercus sp., eg

Lyskrævende træ. Eg vokser på næsten alle jordbundstyper, og de mindste krav til jordbunden stiller vinteregen. Klarer sig nogenlunde i konkurrencen med andre lyskrævende træarter. Sår sig let. Væksten er hurtig. Veddet er tæt og hårdt og har en alsidig anvendelse i husholdningen og landbruget. Den unge bark er eftertragtet til garvning, og oldenproduktionen er vigtig for svineavl. Løv og kviste kan anvendes til foder. Veddet svinder og kvælder kun moderat.

Afslutning

På baggrund af formen på det store træstykke, træsorternes egenskaber og den historisk dokumenterede anvendelse af eg og birk indenfor hjulmageri, er det muligt, at stykket har udgjort en del af et hjul. Med forbehold for det store stykkes krumning og relativt dårlige bevaringsgrad har hjulet haft en estimeret diameter på vel 75 cm. Nagle B kan vel have forbundet det store stykke med et tilsvarende stykke. Nagle A derimod kan repræsentere noget tilsvarende et eger.

Litteratur

O. A. Høeg 1974. Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925-1973

V. E. Risør 1966. Træhåndbogen, København

MOMU

MOESGAARD MUSEUM

Rapporterne fra Afdeling for Konservering og Naturvidenskab, Moesgaard Museum, fremlægger resultater i forbindelse med specialundersøgelser af arkæologisk genstandsmateriale.

Hovedvægten er lagt på undersøgelser med en naturvidenskabelig tilgangsvinkel. Heriblandt kan nævnes arkæobotaniske undersøgelser, vedanatommiske undersøgelser, antropologiske undersøgelser af skeletter samt zooarkæologiske undersøgelser.

Der optræder også andre typer dokumentationsfremlæggelser, som f.eks. besigtigelse af marinarkæologiske lokaliteter og metodebeskrivelser af konserveringsteknisk karakter.

Alle rapporterne kan downloades fra Moesgaard Museums hjemmeside.

Eftertryk med kildeangivelse tilladt.